
Вплив діджиталізації на нагромадження соціального капіталу економіки

Зоя Галушка

Кафедра економічної теорії, менеджменту і адміністрування. Економічний факультет,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна
ORCID: 0000-0003-0597-5221

Для цитування цієї статті:

Галушка Зоя. Вплив діджиталізації на нагромадження соціального капіталу економіки.
International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 3, No. 2, 2024, pp. 1-10.
doi: 10.46299/j.isjmef.20240302.01.

Надійшла до редакції: 15 лютого 2024 р.; **Схвалено:** 16 березня 2024 р.;

Опубліковано: 01 квітня 2024 р.

Анотація: у статті обґрунтовано сутність та особливості соціального капіталу як економічного ресурсу та виявлено позитивний і негативний вплив діджиталізації на його формування та нагромадження. Здійснено порівняльний аналіз та виявлено зміну підходів до обґрунтування сутності соціального капіталу. Нагромадження соціального капіталу розглядається в економічному контексті. Це процес збільшення економічних можливостей різних учасників економічних відносин шляхом розширення взаємної довіри, спільного сприйняття та дотримання норм і цінностей. Він є важливим механізмом для ефективного здійснення економічної діяльності, сприяє підвищенню довіри та забезпечує довгострокові переваги у бізнесі. Дослідження впливу діджиталізації на формування соціального капіталу економіки ґрунтується на вивченні системного взаємозв'язку форм існування соціального капіталу, сфер, способів і механізмів його нагромадження, умов відтворення. Зазначено, що цей процес має ресурсну, середовищну та результативну характеристики. Виявлено вплив діджиталізації на взаємовідносини між людьми, суть якого полягає у розбудові довіри, взаємодії та співпраці, що сприяє досягненню спільних цілей. Це стосується поширення довіри та взаємодії, спільних цінностей та норм, зміцнення соціальних мереж та зв'язків, появи нових форм соціального капіталу. Зазначено, що діджиталізація, включно з цифровими технологіями, інтернет-платформами, соціальними мережами та іншими цифровими інструментами, може сприяти комунікації, співпраці та взаємодії між окремими особами та групами, формуванню спільнот та обміну ідеями, ресурсами і підтримкою. Показано, що цифровізація здійснює значний вплив на операційну ефективність організацій, створюючи нові можливості та виклики для менеджменту. Цифрові інструменти та системи аналізу даних дозволяють керівникам швидко отримувати доступ до критично важливої інформації та аналітики, що дає їм змогу приймати швидкі, обґрунтовані рішення, дозволяє глибше зрозуміти свою організацію та ринки. Діджиталізація сприяє підвищенню ефективності управління, надаючи можливості для ефективного прийняття рішень, комунікації та координації, оскільки менеджери використовують нові інструменти та навички. До таких підходів належать гнучкі, ітеративні процеси управління, де робочі команди працюють у короткострокових циклах розробки та регулярно взаємодіють з клієнтами. Виявлено негативні аспекти впливу діджиталізації на соціальний капітал: втрата людського фактору в ділових відносинах; зменшення емпатії, співчуття та здатності до конструктивної комунікації; проблема конфіденційності та захисту даних через збільшення обсягів збору та обробки персональних даних у цифровому середовищі; поширення дезінформації та фейкових новин; цифровий розрив між тими, хто має доступ до цифрових технологій і навички їх використання, і тими, хто не має.

Ключові слова: діджиталізація, соціальні інновації, соціальний капітал, нагромадження соціального капіталу, соціальна безпека, соціальні мережі.

1. Вступ

Сучасний світ характеризується динамічними процесами, що породжують суттєві зміни в природних, технологічних, соціальних, економічних, політичних та інших сферах. Його визначають як VANI-світ, що несе як загрози, так і нові можливості. Він є крихкий, неспокійний, нелінійний, незбагнений. Під впливом таких характеристик змінюються умови функціонування суспільства й економіки. Одним із явищ, що значно впливають на більшість економічних процесів стає діджиталізація як процес переходу до використання цифрових технологій та інновацій у всіх аспектах життя, включаючи економіку та соціальні процеси. Вона впливає на соціальні взаємовідносини, наповнюючи новим змістом мережі, формуючи нові засоби спілкування, цінності та правила спілкування, способи взаємодії, безмежні можливості для комунікації, доступу до освіти, для нових форм зайнятості, отримання інформації та ін. Виникає цифрове суспільство – «суспільство, яке інтенсивно та продуктивно використовує цифрові технології для власних потреб - самореалізації, роботи, відпочинку, навчання, дозвілля, а також для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей» [1]. Зокрема, сфери, у яких відбуваються кардинальні структурні зміни під впливом цифровізації – це: громадська безпека і захист, освіта, охорона здоров'я, державне управління, електронне урядування, електронна демократія, електронна ідентифікація, «розумні» міста, система електронних платежів, електронна комерція, соціальна сфера тощо.

Діджиталізація, включно з цифровими технологіями, онлайн-платформами, соціальними мережами та іншими цифровими інструментами, може сприяти комунікації, співпраці та взаємодії між окремими особами та групами. Ці технології можуть сприяти формуванню спільнот та обміну ідеями, ресурсами і підтримкою, які є ключовими компонентами соціального капіталу.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Соціальний капітал є предметом багатьох соціальних та поведінкових наук, тому виділяють такі головні підходи до його розуміння: соціо-антропологічний, що трактує соціальний капітал як прагнення людей до об'єднання (Ф. Фукуяма, 2004); соціологічний, що розглядає його як норми, мережі й організації, від яких індивіди отримують користь (Дж. Коулман, 2001, Р. Роуз, 2002); економіко-інституціональний, як прагнення індивідів максимізувати індивідуальну вигоду з ресурсів соціального капіталу (Р. Патнем, 2000); політологічний, що визначає його як відносини і норми, які формують кількість і якість соціальних взаємодій у суспільстві (Глестер, 2001).

Соціальний капітал є економічним ресурсом, оскільки впливає на економічний розвиток та його результативність шляхом: зменшення транзакційних витрат, оскільки довіра та взаємодія, що є ознаками соціального капіталу, допомагають знизити витрати на здійснення транзакцій, а взаємодія в мережах спрощує процес укладання угод, уникнення шахрайства та зменшення витрат на контроль; збільшення доступу до ресурсів та можливостей, оскільки спільні мережі та соціальні зв'язки, що формують соціальний капітал, можуть забезпечити доступ до ресурсів, інформації та інших можливостей, що сприяє економічному розвитку; створення сприятливого клімату для співпраці, обміну ідеями, для інновацій та розвитку підприємництва на основі спільної довіри та підтримки; сприяння ефективнішій комунікації, спільній роботі та розв'язанню проблем.

Нагромадження соціального капіталу в економічному контексті - це процес збільшення економічних можливостей різних учасників економічних відносин за рахунок розширення взаємної довіри, спільного сприйняття та дотримання норм і цінностей, які є важливими для ефективного здійснення господарської діяльності, а також формування та підтримання соціальних мереж, що сприяють збільшенню довіри та складають основу для самоорганізації

соціального капіталу у довгостроковій перспективі. Результатом цього процесу має бути прискорений соціально-економічний та політичний розвиток, збільшення добробуту та соціальної безпеки, залучення громадян до управління державою, а також економічна вигода у вигляді додаткового прибутку чи соціальної ренти, підвищення соціальної відповідальності бізнесу та державних підприємств, зміцнення партнерських відносин між державою та громадянським суспільством.

Під впливом діджиталізації з'являються нові можливості нагромадження соціального капіталу. Разом з тим, вплив діджиталізації на різні аспекти суспільного життя є актуальним предметом дискусій, оскільки цей вплив зовсім неоднозначний, несе як нові можливості, так і нові загрози. Одним з таких дискусійних аспектів є обґрунтування впливу діджиталізації на формування та нагромадження соціального капіталу як економічного ресурсу.

3. Мета та задачі дослідження

Метою статті є обґрунтування сутності й особливостей соціального капіталу як економічного ресурсу та виявлення позитивного й негативного впливу діджиталізації на його формування та нагромадження.

4. Аналіз літератури

В економічній літературі у трактуванні соціального капіталу закріпилися три підходи, які важливі для пояснення процесів нагромадження соціального капіталу:

1. Індивідуалістичний. Його представник П. Бурдє у праці «Форми капіталу» (1983) визначає соціальний капітал як «...сукупність реальних чи потенційних ресурсів, які пов'язані з володінням стійкою мережею більш-менш інституційних взаємин знайомств і визнання – іншими словами, з членством у групі» [2].

2. Мережевий підхід (Дж. Коулман, «Капітал соціальний і людський», 1990) ґрунтується на тому, що він «...охоплює множину різноманітних складових, що характеризуються двома спільними характеристиками: вони, по-перше, складаються з кількох соціальних структур, а по-друге, полегшують певні дії акторів усередині структури» [3].

3. Інституційний підхід (Р. Патнем, 2001) передбачає визначення соціального капіталу як зв'язків між індивідами, що охоплюють соціальні мережі та норми взаємності.

4. Ціннісний підхід (Ф. Фукуяма, 2006), в основу якого покладено розуміння міжособистісної та інституційної довіри. За визначенням Ф.Фукуяма, «соціальний капітал – це неформальні норми або цінності, які роблять можливими колективні дії у групах людей» [4].

Узагальнення більш сучасних підходів дає можливість виокремити такі важливі для даного дослідження концепції сутності соціального капіталу:

1) Соціального простору (Т. Лукман, П. Бергер, Дж. Морено) – соціальні мережі трактують як концепт інформаційно-комунікативного суспільства та зазначають, що саме вони є фундаментальною складовою ринкової економіки і демократичного суспільства.

2) Соціально-інституціональна концепція (Т. Веблен, Дж. Коммонс, А. Берлі, Д. Бернхем), відповідно до якої основою для процедурних правил, роботи регулюючих органів та прийняття законодавчих актів виступають звички, традиції, поведінка, уявлення, прагнення.

3) Концепція заінтересованих сторін та корпоративного громадянства (Дж. Барні, Р. Грант, Т. Джонс, П. Керролл та ін.), що пояснює нагромадження соціального капіталу через економічні інтереси, корпоративну соціальну відповідальність, соціальні інвестиції та взаємодію суспільства і держави.

Проблема вивчення впливу діджиталізації на процеси формування та нагромадження соціального капіталу як економічного ресурсу саме таким чином у сучасній літературі не актуалізується, однак є значні напрацювання в обґрунтуванні сутності соціального капіталу як ресурсу економіки (праці: Гриценка А.А. [5], Галушки З.І., Нафус І.І. [6], Єлісеєвої Л.В. та

Супрун Н.А. [7, 8], Гражевської Н.І. і Мостепанюк А. [9], Міночкиної О.М. [10] та ін.) та впливу діджиталізації на інноваційні процеси в розвитку економіки і суспільства (Ткаченко О.В., Кулага І.В. Клівак В.В. [11], Король С., Польовик Є.[12], Клименко К.В. [13], Піжук О.І. [14] та ін.). Певні акценти щодо соціальних аспектів діджиталізації розставлено у доповіді Українського інституту майбутнього «Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою» [1], дослідженні Центру Разумкова «Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти» [15], у Цифровій аджекті України 2020 [16].

5. Методи досліджень

Використання системного методу дає можливість проаналізувати процес нагромадження соціального капіталу на основі вивчення взаємозв'язку форм існування, сфер, способів і механізмів нагромадження, умов відтворення та трьох його складових (ресурсної, середовищної, результативної). Порівняльний аналіз застосовано для виявлення суті та складових соціального капіталу представниками різних наук та узагальнення сучасних концепцій його трактування як економічного ресурсу. Причинно-наслідковий підхід використано для пояснення впливу діджиталізації на формування та нагромадження соціального капіталу та виявлення його позитивних і негативних наслідків.

6. Результати досліджень

Нагромадження соціального капіталу – це багатосторонній процес, що передбачає свої складові, форми існування, сфери, способи і механізми нагромадження та умови відтворення (рис. 1).

Рис.1. Взаємозв'язок процесів нагромадження соціального капіталу за його складовими.

Використовуючи наведені підходи та наведену структурно-логічну схему нагромадження соціального капіталу, можемо проаналізувати можливості впливу процесів діджиталізації на нагромадження соціального капіталу (як позитивного, так і негативного) у сучасних умовах.

Головне завдання полягає у розумінні ресурсної складової – людського капіталу та системи суспільних взаємовідносин. Формування й нагромадження соціального капіталу в сучасних суспільствах полягає у розбудові довіри, взаємодії та співпраці між людьми та групами, що сприяє спільному функціонуванню та досягненню спільних цілей. Це включає в себе довіру та взаємодію, спільні цінності та норми, мережі та зв'язки, згуртованість та підтримку спільної діяльності. Рівень довіри, сприйняття норм і звичок, за допомогою інструментів оцифрування, через аналіз відкритих даних (великих даних), які можна використовувати для аналізу великих обсягів інформації з соціальних мереж, форумів, онлайн-чатів та інших цифрових платформ, можна визначити силу соціальних мереж. Аналізуючи текстові дані, коментарі, пости та взаємодію користувачів, можна зрозуміти рівень довіри, сприйняття норм і практик у відносинах між учасниками. Платформи соціальних мереж та онлайн-опитування можна використовувати для збору даних про взаємодію в громаді та сприйняття норм і конвенцій. Посты, коментарі, вподобання та репости можна аналізувати, щоб визначити ставлення користувачів до певних тем, ідей та осіб. Використання методів мережевого аналізу може допомогти визначити силу соціальних мереж. Аналізуючи відносини між користувачами, ступінь взаємодії та впливу в мережі, можна зрозуміти, наскільки ефективно спільнота взаємодіє та підтримує один одного. Текстова аналітика та інше програмне забезпечення для аналізу настроїв може допомогти визначити емоційний стан користувачів у соціальних мережах та інших онлайн-платформах. Це дозволяє зрозуміти, як вони ставляться до певних тем чи ситуацій. Аналізуючи взаємодію з певними типами контенту (наприклад, новинами, рекламою, освітніми матеріалами), можна визначити реакцію та почуття користувачів щодо певних тем та ідей.

Діджиталізація здійснює значний вплив на розвиток економіки, технологій та соціальних процесів в цілому. Світові цифрові тренди останніх років та на період до 2030 року показано на Рис.2.

Рис.2. Цифрові тренди: ефективність, конкурентоздатність та створення нових цінностей [1].

За оцінками експертів ініціативи «Цифрова адженда України», частка цифрової економіки у ВВП України у 2024 р. складає 11%, а до 2030 р. зросте до 65% [1].

Діджиталізація перетворює традиційні форми на нові способи взаємодії й співпраці в цифровому середовищі, тим самим породжує нові форми соціального капіталу. Соціальні

мережі та онлайн платформи створюють нові можливості для людей спілкуватися, обмінюватися інформацією та ресурсами, а також для формування спільнот із спільними інтересами та цінностями. Платформи соціальних медіа, такі як Facebook, Twitter, Instagram і LinkedIn, створюють простір для встановлення та підтримки зв'язків зі знайомими, колегами, родичами та ін. Вони дозволяють людям обмінюватися інформацією, думками, ідеями та ресурсами, що сприяє збільшенню взаємодії та довіри. Інтернет також дозволяє створювати та вступати в різноманітні онлайн-спільноти, що об'єднують людей за спільними інтересами, хобі чи професійними сферами. Ці спільноти надають можливість обмінюватися досвідом, знаннями та ресурсами, а також розвивати взаємну підтримку та взаємодопомогу. Ведення блогів та створення власних сайтів дозволяє людям ділитися своїми думками, ідеями, досвідом та експертизою зі світом. Це сприяє побудові аудиторії, встановленню зв'язків зі співробітниками та іншими експертами в галузі, а також розвитку особистого бренду. Платформи для онлайн-навчання, такі як Coursera, Udemy та Khan Academy, надають можливості для навчання, спілкування та співпраці з людьми з усього світу. Вони дозволяють створювати мережі професійних та освітніх зв'язків, що сприяє розвитку соціального капіталу.

Умовою реалізації цих можливостей є цифрові знання та навички, більш сучасні структури управління, культура взаємодії та співпраці.

Під впливом COVID-19 та російсько-української війни, значною мірою дякуючи діджиталізації, з'явилися нові форми соціального капіталу. Це стимулює суспільство до співпраці, взаємодопомоги та мобілізації. Кризові ситуації сприяють розвитку волонтерства та громадянства. Люди об'єднуються, щоб допомогти тим, хто цього потребує, шукають зниклих безвісти, надають фінансову та іншу допомогу. Цифрові та соціальні медіа використовуються для координації допомоги, обміну корисною інформацією та мобілізації громадян. Люди об'єднуються в онлайн-спільноти для обговорення та розробки стратегій взаємодопомоги. Люди допомагають один одному знайти роботу, отримати доступ до необхідних ресурсів і послуг, діляться досвідом і знаннями.

Різнманітні організації, підприємства, установи та механізми й інститути управління ними слугують середовищем застосування та реалізації переваг соціального капіталу як економічного ресурсу. Цифровізація має значний вплив на операційну ефективність організацій, створюючи нові можливості та виклики для менеджменту. Цифрові інструменти та системи аналізу даних дозволяють керівникам швидко отримувати доступ до критично важливої інформації та аналітики, що дає їм змогу приймати швидкі, обґрунтовані рішення, дозволяє глибше зрозуміти свою організацію та ринки. Таким чином, цифровізація полегшує комунікацію між різними рівнями управління та відділами всередині організації, покращуючи координацію та співпрацю.

Так само діджиталізація дозволяє організаціям впроваджувати моделі віддаленої роботи, уможливаючи роботу віддалених команд і зменшуючи потребу бути фізично присутніми на робочому місці. Це стало критично важливим в умовах пандемії коронавірусу та воєнного стану в українській економіці. Інструменти цифрової співпраці та управління проєктами дозволяють менеджерам ефективно керувати командами, призначати завдання та встановлювати дедлайни з віддалених місць. Цифрові технології автоматизують багато рутинних управлінських процесів, дозволяючи керівникам приділяти більше часу стратегічному плануванню та прийняттю рішень. Діджиталізація сприяє підвищенню ефективності управління, надаючи можливості для ефективного прийняття рішень, комунікації та координації, оскільки менеджери використовують нові інструменти та навички. До таких підходів належать гнучкі, ітеративні процеси управління, де робочі команди працюють у короткострокових циклах розробки та регулярно взаємодіють з клієнтами. Оцифрування допомагає досягти гнучкості завдяки використанню спеціалізованих інструментів для співпраці та комунікації в режимі реального часу, надає організаціям доступ до великих обсягів даних, які можна використовувати для аналізу та прогнозування змін у бізнес-середовищі. Керівництво може використовувати аналітичні інструменти для прийняття обґрунтованих рішень щодо стратегій змін та адаптації.

Цифрові технології дозволяють організаціям відстежувати ризики та реагувати на них у режимі реального часу. Системи управління ризиками можуть використовувати алгоритми штучного інтелекту для виявлення потенційних загроз і своєчасного реагування. Сучасним інструментом, дякуючи діджиталізації, стає впровадження дизайн-мислення, що є важливим підходом до розробки продуктів і послуг, які враховують потреби та вимоги користувачів. Цифрові технології можуть підтримати впровадження дизайн-мислення шляхом створення інтерактивних прототипів та отримання зворотного зв'язку в режимі реального часу.

Оцифрування робить доступним цілу низку сучасних інструментів для залучення та управління талантами, включно з онлайн-платформами для підбору та відбору персоналу, системами електронного навчання та розвитку навичок, а також інструментами відстеження професійного розвитку.

Діджиталізація призвела до появи краудфандингових платформ, які дозволяють окремим індивідам чи організаціям долучатися до розв'язання різних завдань і проблем. За допомогою технології блокчейн і смарт-контрактів формуються нові типи організацій, засновані на принципах взаємодії та співпраці у віртуальному середовищі. Завдяки діджиталізації віртуальна співпраця та робота стає все більш популярною. Люди можуть об'єднуватися з різних куточків світу для спільної роботи над проектами та завданнями. Діджиталізація також сприяє розвитку онлайн-освіти та навчання, дозволяючи людям здобувати знання та навички дистанційно та брати участь у віртуальних навчальних спільнотах.

Нагромадження соціального капіталу у мережах базується на соціальних зв'язках, які під впливом діджиталізації характеризують різні можливості його нагромадження та мають різні форми: зв'язуючий (підтримка зв'язків між людьми різних сфер життя), горизонтально-інтегруючий (онлайн-платформи для спільної роботи та колективного споживання) і вертикально-інтегруючий (для взаємодії між представниками, влади, бізнесу і суспільства). Зв'язуючий соціальний капітал відзначається сильними соціальними зв'язками та відповідною нормативно-ціннісною системою. Він створює відносно замкнуту структуру, характерну для сімейно-родинних груп, близьких друзів та закритих елітарних клубів. Міцні соціальні зв'язки, довіра та зобов'язання всередині таких груп забезпечують високий рівень взаємної підтримки та передбачають відповідні зобов'язання членів. Горизонтально-інтегруючий соціальний капітал складається зі слабких, переважно горизонтальних зв'язків, що об'єднують індивідів з різних груп. Ці зв'язки базуються на раціональному розрахунку, спільних інтересах та діяльності, підтримуються довірою та спільним досвідом успішної взаємодії. Вертикально-інтегруючий соціальний капітал складається зі слабких зв'язків, що охоплюють різні рівні соціальної, економічної та владної ієрархії. Він допомагає зменшити владні бар'єри та робить інституційні ресурси більш доступними.

Мотиви нагромадження соціального капіталу для економічного індивіда включають прагнення інтегрованості в систему соціальних зв'язків, підвищення соціального статусу та зростання довіри та взаємності. Це означає, що результати нагромадження соціального капіталу можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки. Негативні аспекти впливу діджиталізації на соціальний капітал мають різноплановий характер. Головне – це втрата людського фактору в ділових відносинах, зменшення емпатії, співчуття та здатності до конструктивної комунікації. Зростання використання цифрових технологій може зробити суспільство більш залежним від них. Люди можуть стати залежними від смартфонів, соціальних мереж та інших технологічних інструментів, що може вплинути на їхнє психічне здоров'я та соціальні відносини. Актуальним також є питання конфіденційності та захисту даних, адже збільшення обсягів збору та обробки персональних даних у цифровому середовищі може призвести до виникнення проблеми витоку та незаконного використання персональних даних, що порушує права і свободи людей. Віртуальні платформи та соціальні мережі можуть також використовуватися для поширення дезінформації та фейкових новин і маніпулювання громадською думкою. Це може спричинити соціальну фрагментацію, підірвати довіру до ЗМІ та інших джерел інформації, а також вплинути на політичні та соціальні процеси. Діджиталізація збільшує цифровий розрив між тими, хто має доступ до

цифрових технологій і навички їх використання, і тими, хто не має. Це посилює соціальну нерівність та економічні дисбаланси в суспільстві.

Якість соціального капіталу суспільства значною мірою визначається оцінкою його громадянами процесів, що відбуваються в країні, та мірою довіри населення суспільним інститутам. За результатами дослідження Центру Разумкова з 19 по 25 січня 2024 року, лише третина українців вірять, що Україна подолає наявні проблеми протягом найближчих кількох років, ще 42% сподіваються, що ці проблеми можна буде вирішити у віддаленій перспективі. Про таку оцінку свідчить дослідження рівня довіри населення до суспільних інститутів. Баланс довіри та недовіри становить: Президенту України - 36,1; Верховній раді - мінус 47,9; Уряду - мінус 35,5; Державному апарату – мінус 59,1; ЗСУ – 90,6; Міністерству оборони - 43,6; Прикордонні службі – 60,9; Національній гвардії – 68,7; ДСНС – 69,5; Прокуратурі – мінус 35,3; судам – мінус 49,9; НАБУ – мінус 20,6; Національному агентству з питань запобігання корупції – мінус 24,1 [17].

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Діджиталізація має безмежний потенціал для збільшення соціального капіталу в майбутньому. Вже проглядаються деякі тенденції у цьому напрямку. Має зростати кількість онлайн-спільнот - соціальних мереж, форумів, чатів та інших онлайн-платформ, які зроблять спілкування простішим і доступнішим. Це сприятиме збільшенню чисельності людей, які братимуть участь у різних спільнотах, об'єднаних спільними інтересами, та сприятиме нарощуванню соціального капіталу. Онлайн-платформи дозволять людям ще більше об'єднуватися заради спільних цілей, проєктів та ініціатив. Такі форми співпраці дозволяють накопичувати соціальний капітал. Подальший розвиток віртуального волонтерства дозволить використовувати онлайн-платформи для підтримки онлайн-проєктів, що може стати новим джерелом соціального капіталу.

Разом з тим, з розвитком технологій можуть змінюватися соціальні норми та очікування від взаємодії онлайн. Деякі форми віртуальної комунікації можуть сприяти встановленню глибших зв'язків, тоді як інші можуть призвести до більш поверхневих стосунків. Проте, також необхідно вивчати можливі виклики та негативні аспекти, такі як посилення віртуальної ізоляції, а також питання конфіденційності та безпеки в Інтернеті.

8. Висновки

Нагромадження соціального капіталу в економічному контексті - це процес збільшення економічних можливостей різних учасників економічних відносин шляхом розширення взаємної довіри, спільного прийняття та дотримання норм і цінностей, які є важливими для ефективного здійснення економічної діяльності, сприяють підвищенню довіри та забезпечують довгострокові переваги. Результатом цього процесу має стати прискорення соціально-економічного та політичного розвитку, підвищення добробуту та соціальної захищеності, участь громадян в управлінні державою та подальші економічні вигоди у вигляді прибутку та соціальної ренти, підвищення соціальної відповідальності компаній та державних підприємств, а також зміцнення партнерських відносин між державою та громадянським суспільством.

Діджиталізація, включно з цифровими технологіями, інтернет-платформами, соціальними мережами та іншими цифровими інструментами, може сприяти комунікації, співпраці та взаємодії між окремими особами та групами, формуванню спільнот та обміну ідеями, ресурсами і підтримкою, що виступає важливим джерелом нагромадження соціального капіталу. Дослідження впливу діджиталізації на формування соціального капіталу економіки має ґрунтуватися на вивченні системного взаємозв'язку таких складових цього процесу: форм існування соціального капіталу, сфер, способів і механізмів його нагромадження, умов відтворення. Важливо враховувати, що цей процес має ресурсну, середовищну та результативну характеристики, а також розуміти, що соціальний капітал як економічний

ресурс – це лише складова частина соціального капіталу як такого. Отже, дослідження процесів його нагромадження має ґрунтуватися на міждисциплінарних підходах.

Список літератури:

1. УКРАЇНА 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою. Український Інститут Майбутнього. Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
2. Bourdieu, P. (2002). The Forms of Capital. Available at: https://home.iitk.ac.in/~amman/soc748/bourdieu_forms_of_capital.pdf
3. Coleman, James S. (2001). Social Capital in the Creation of Human Capital. Available at: <https://www.jstor.org/stable/2780243>
4. Фукуяма, Ф. (2006) Що таке соціальний капітал? День. № 177. С. 11-12.
5. Гриценко, А. (2018) Логіка суспільного розвитку в контексті цифрової економіки. Цифрова економіка : Зб. мат. національної наук.- метод. конф., 4-5 жовтня 2018 р. Київ : КНЕУ, 2018. С. 94–97. 1
6. Галушка, З.І., Нафус, І.І. (2021). Соціальний капітал як економічний ресурс: сутність та умови нагромадження : монографія. Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 248 с.
7. Єлісєєва, Л.В. (2019). Вплив інформатизації та цифровізації економіки на трансформацію соціального капіталу. Ефективна економіка. Available at: №11. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/79.pdf
8. Єлісєєва, Л.В., Супрун, Н.А. (2021). Генеза та розвиток теорії соціального капіталу . Східна Європа: економіка, бізнес та управління. № 33. С. 3-8.
9. Гражевська, Н., Мостепанюк, А. (2018). Корпоративна соціальна відповідальність як чинник нагромадження новітніх форм капіталу в сучасній ринковій економіці. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. № 2 (197). С. 12–19.
10. Міночкіна, О.М. (2016). Механізми формування соціального капіталу в системі власності. Економічний вісник Донбасу. №3(45). С. 57-73.
11. Ткаченко, О.В., Кулага, І.В., Клівак, В.В. (2020). Компаративний аналіз упровадження та розвитку електронного урядування в Україні та Естонії. Збірник наукових праць. Стратегія економічного розвитку України. К.: КНЕУ. № 46. Available at: <http://sedu.kneu.edu.ua/article/download/209351/209391>
12. Король, С., Польовик, Є. (2019) Діджиталізація економіки як фактор професійного розвитку. «Modern Economics». Випуск №18, С.67-73. Available at: <http://217.77.213.157:8080/jspui/bitstream/123456789/6619/1/korol.pdf>.
13. Клименко, К.В. (2020). Діджиталізація як інноваційний розвиток підприємств: досвід України. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020, No 4, Том 3. С.11-17. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(3)-2
14. Піжук, О. І. (2019). Сучасні методологічні підходи до оцінювання рівня цифрової трансформації економіки. Бізнес Інформ. №7. С. 39–47.
15. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Керівник проекту О. Піщуліна. Київ 2020. 274 с.
16. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020) Концептуальні засади. Першочергові сфери, ініціативи, проекти«цифровізації» України до 2020 року (2016). Available at: <https://ucc.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
17. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів. Центр Разумкова (2024). Київ, 14 с.

Impact of digitalization on the accumulation of social capital in the economy

Zoia Halushka

Faculty of Economics, Yriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0597-5221

Abstract: The article substantiates the essence and peculiarities of social capital as an economic resource and identifies the positive and negative impact of digitalization on its formation and accumulation. A comparative analysis is conducted, revealing a change in approaches to substantiating the essence of social capital. The accumulation of social capital is considered in an economic context. This is a process of increasing the economic opportunities of various participants in economic relations by expanding mutual trust, shared perceptions, and adherence to norms and values. It is an important mechanism for effectively conducting economic activities, fostering trust, and ensuring long-term benefits in business. The study of the impact of digitalization on the formation of the economy's social capital is based on the study of the systemic interrelation of forms of social capital existence, spheres, methods, and mechanisms of its accumulation, and conditions of reproduction. It is noted that this process has resource, environmental, and performance characteristics. The impact of digitalization on relationships between people is revealed, the essence of which lies in building trust, interaction, and cooperation, contributing to achieving common goals. This concerns the spread of trust and interaction, shared values and norms, strengthening social networks and connections, the emergence of new forms of social capital. It is noted that digitalization, including digital technologies, internet platforms, social networks, and other digital tools, can promote communication, cooperation, and interaction among individuals and groups, the formation of communities, and the exchange of ideas, resources, and support. It is shown that digitization significantly affects the operational efficiency of organizations, creating new opportunities and challenges for management. Digital tools and data analysis systems allow managers to quickly access critical information and analytics, enabling them to make rapid, informed decisions, gain deeper understanding of their organization and markets. Digitalization contributes to increased management efficiency, providing opportunities for effective decision-making, communication, and coordination, as managers utilize new tools and skills. Such approaches include flexible, iterative management processes, where work teams operate in short development cycles and regularly interact with customers. Negative aspects of the impact of digitalization on social capital are identified: the loss of the human factor in business relations; a decrease in empathy, sympathy, and the ability for constructive communication; issues of confidentiality and data protection due to the increase in the collection and processing of personal data in the digital environment; the spread of misinformation and fake news; the digital divide between those who have access to digital technologies and the skills to use them and those who do not.

Keywords: digitalization, social innovation, social capital, accumulation of social capital, social security, social boundaries.
